

DE MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING,
MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN,
CULTUUR, ICT EN FACILITAIR MANAGEMENT

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: De heroriëntatie van de samenwerking met Zuid-Afrika van een ontwikkelings- naar een sterke politieke, economische en diplomatieke samenwerking

Samenvatting

Vlaanderen heeft een intense relatie met Zuid-Afrika opgebouwd sinds de afschaffing van het apartheidsregime in 1994. Zuid-Afrika was daarbij lang een van de prioritaire landen van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. In haar regeerakkoord 2019-2024 heeft de Vlaamse regering bepaald dat ze de samenwerking met Zuid-Afrika wil bijsturen. Hierbij zal de donor-ontvanger relatie plaats maken voor een sterke samenwerking op politiek, economisch en diplomatiek vlak.

1. INHOUD

Situering

Toen de eerste Vlaamse regering werd ingezworen (1981) bestond een brede internationale boycot tegen Zuid-Afrika wegens zijn apartheidsregime. De Vlaamse regering sloot zich daarbij aan. Zodra aan dat apartheidsregime een einde kwam (1994) werd de samenwerking genormaliseerd en besliste de Vlaamse regering om de nieuwe democratische regering in Zuid-Afrika actief te gaan ondersteunen in haar project van maatschappelijke (weder)opbouw. Na een intentieverklaring (1994)¹ werden achtereenvolgens een beperkt (1996)² en later een uitgebreid (2002)³ verdrag ondertekend. Ook de ontwikkelingssamenwerking werd in dat verdrag verankerd. Daarover was eerder (2001) ook al een afzonderlijk *Memorandum of Understanding* (MoU)⁴ ondertekend.

¹ <https://www.fdfa.be/nl/intentieverklaring-tussen-de-vlaamse-regering-en-de-regering-van-de-republiek-zuid-afrika>

² <https://www.fdfa.be/nl/verdrag-tussen-de-vlaamse-regering-en-de-regering-van-de-republiek-zuid-afrika-inzake-samenwerking>

³ <https://www.fdfa.be/nl/samenwerkingsverdrag-tussen-de-regering-van-de-republiek-zuid-afrika-en-de-vlaamse-regering>

⁴ <https://www.fdfa.be/nl/memorandum-van-overeenstemming-over-ontwikkelingssamenwerking-tussen-de-regering-van-de-republiek>

Deze twee achtereenvolgende verdragen zorgden voor een sterke formele band. Er was echter al langer een culturele verbondenheid tussen Zuid-Afrika en Vlaanderen. De verdragen zorgden er voor dat vanaf dan overheidssamenwerking mogelijk werd in de meest uiteenlopende domeinen zoals onderwijs, kunst, cultuur, jeugd, wetenschap, technologie en sport. Reeds in 1994 werd een FIT vertegenwoordiging geïnstalleerd in Johannesburg en net voor de eeuwwisseling kwam de Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in Pretoria tot stand.

De samenwerking was tijdens het eerste decennium erg breed. Nagenoeg alle ministers bereisden het land, ondertekenden MoU's en betoelaagden projecten ter uitvoering ervan. In Vlaanderen was er grote belangstelling en betrokkenheid van de culturele, economische en academische wereld en van de niet-gouvernementele sector voor de historische wending in Zuid-Afrika.

Zuid-Afrika was lange tijd een van de drie prioritaire landen van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking, samen met Mozambique (vanaf 2002) en Malawi (vanaf 2006). Doorheen de jaren is die ontwikkelingssamenwerking echter op verschillende manieren geëvolueerd. Eerst was de ontwikkelingssamenwerking provinciaal georiënteerd met een focus op Vrijstaat, Limpopo en KwaZulu-Natal. Ook werden de eerder 'klassieke' vormen van ontwikkelingssamenwerking vervangen door focus op innovatieve sectoren en het stimuleren van economische en inclusieve ontwikkeling. De toenemende professionalisering van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zorgde er voor dat er minder, maar budgettair belangrijkere projecten in de plaats kwamen van het relatief grote aantal kleine projecten tijdens de beginjaren.

Ondertussen zijn er al drie landenstrategienota's tot stand gekomen. De focus van deze landenstrategienota's is door de jaren heen veranderd. De eerste landenstrategienota van 2005 tot 2009 (met verlenging tot 2011) focuste op landbouw en voedselzekerheid, jobcreatie via KMO-ontwikkeling en HIV/AIDS preventie. De volgende landenstrategienota van 2012 tot 2016 werd beperkt tot enkel die eerste twee focuspunten. De huidige landenstrategienota loopt van 2017 tot 2021 en is gefocust op klimaatverandering, met specifieke aandacht voor de aanpassing aan de klimaatverandering en een inclusieve groene economie in Zuid-Afrika.⁵

Heroriëntering van de samenwerking

In haar regeerakkoord 2019-2024 heeft de Vlaamse regering bepaald dat ze de samenwerking met Zuid-Afrika wil bijsturen. De beleidsnota 'Buitenlands Beleid en Ontwikkelingssamenwerking' stelt: *'De samenwerking met Zuid-Afrika wordt geheroriënteerd van een ontwikkelings- naar een sterke politiek- economische diplomatieke samenwerking in de brede zin, zodat deze samenwerking geen beroep meer doet op middelen van ontwikkelingssamenwerking'*. Tegelijk wordt Zuid-Afrika gerekend tot de prioritaire samenwerkingslanden buiten de EU.

De ontwikkelingssamenwerking met Zuid-Afrika zal dus stopgezet worden, en de toekomstige relatie met Zuid-Afrika zal een analoge invulling krijgen als die met andere belangrijke landen buiten Europa. De donor-ontvanger relatie zal plaats maken voor een meer gelijke samenwerking op diplomatiek, economisch en politiek vlak. De klemtoon verschuift daarbij van middelenoverdracht naar uitwisseling op het vlak van kennis en expertise. Economische samenwerking wint in de nieuwe relatie aan belang. Naast handel en investeringen zal er ook worden gefocust op innovatie, onderzoek en ontwikkeling, sociale en circulaire economie, de vierde industriële revolutie en de blauwe economie. Ook zullen de grote thema's die de internationale diplomatieke agenda beheersen een plaats krijgen in de nieuwe samenwerking: klimaat, migratie, digitalisering, mensenrechten en goed bestuur. Dit alles lijkt te sporen met hoe Zuid-Afrika zelf haar internationale relaties vorm wenst te geven. Daarnaast zal de culturele uitwisseling – die initieel mee de aanleiding heeft gegeven tot samenwerking – uiteraard de toekomstige relatie met Zuid-Afrika blijven kleuren.

⁵ Strategienota 2005-2009 (-2011): VR 2005 2204 DOC.0267, VR 2005 2204 DOC.0267/1; Strategienota 2012-2016: VR 2011 1507 DOC.0693, VR 2011 1507 DOC.0693/1; Strategienota 2017-2021: VR 2017 3006 DOC.0610/1,2,3,4,5,6,7,8

De oude historische en culturele link met de Lage Landen, de economische betekenis van Zuid-Afrika, de grote Vlaamse diaspora, de (hegemoniale) positie van het land op het Afrikaanse continent – en derhalve zijn betekenis op het multilaterale diplomatieke speelveld – zijn en blijven belangrijke argumenten om te blijven investeren in de banden met Zuid-Afrika. Bovendien tekenen zich ook nieuwe kansen, motieven en mogelijkheden af om de toekomstige samenwerking tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika inhoudelijk te verrijken; dit alles in lijn met de internationale belangen van Vlaanderen.

Deze koerswijziging zal uiteraard vergezeld worden van een correcte afwikkeling van de engagementen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking die opgenomen werden in de huidige landenstrategienota loopt van 2017 tot 2021. Er zal daarbij ook werk gemaakt worden van het verduurzamen en verankeren van de resultaten.

Volgend op een virtueel gesprek met de Zuid-Afrikaanse Zaakgelastigde in Brussel, mevrouw N.M. Lallie, werd op 22 oktober 2020 formeel een schrijven overhandigd gericht aan de Zuid-Afrikaanse minister van Buitenlandse Relaties en Samenwerking, mevrouw Naledi Pandor, waarin deze heroriëntering aangekondigd werd (zie bijlage).

Na het nemen van de hier toegelichte beslissing zal vervolgens de Zuid-Afrikaanse regering per verbale nota gevat worden met het voorstel om de MoU aangaande de ontwikkelingssamenwerking met Zuid-Afrika van 2001 te beëindigen.

Aan de Vlaamse Regering zal tenslotte gevraagd worden om haar besluit waarin Zuid-Afrika, Mozambique en Malawi als partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking benoemd worden, te wijzigen.⁶

2. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE BEGROTING VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Dit voorstel van beslissing heeft geen rechtstreekse weerslag op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap.

Wel kan gesteld worden dat er geen nieuwe budgettaire engagementen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking met Zuid-Afrika aangegaan zullen worden. Tegelijk zou deze beslissing uiteraard aanleiding kunnen geven tot het overwegen van het uitkeren van subsidies aan derden, die mee vorm kunnen geven aan deze heroriëntatie. In dat geval zullen deze dossiers telkens voorwerp uitmaken van advies van de Inspectie van Financiën.

De Inspectie van Financiën adviseerde op 20 januari 2021 deze nota aan de Vlaamse Regering gunstig en gaf aan dat een begrotingsakkoord niet vereist is.

3. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE LOKALE BESTUREN

Dit voorstel van beslissing heeft geen weerslag op de lokale besturen.

⁶ Besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het kaderdecreet van 22 juni 2007 inzake ontwikkelingssamenwerking van 7 december 2012, <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1022687.html>

4. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP HET PERSONEELSBESTAND EN DE PERSONEELSBUDGETTEN

Dit voorstel van beslissing heeft geen bijkomende impact op het personeelsbestand en op het personeelsbudget. Het akkoord van de Vlaamse minister bevoegd voor het algemeen beleid inzake personeel en organisatieontwikkeling is niet vereist.

5. KWALITEIT VAN DE REGELGEVING

Dit voorstel van beslissing heeft geen bijkomende regelgeving tot gevolg. Er is derhalve geen reguleringssimpactanalyse vereist.

Het wetgevingstechnisch en taaladvies is hier niet vereist.

6. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering:

1° beslist om de samenwerking met Zuid-Afrika te heroriënteren van een ontwikkelings- naar een sterke politieke, economische en diplomatieke samenwerking;

2° zal daarbij de nadruk leggen op handel en investeringen, alsook op innovatie, onderzoek en ontwikkeling, sociale en circulaire economie, de vierde industriële revolutie en de blauwe economie;

3° wil de dialoog aangaan en samenwerking initiëren rond de grote thema's die de internationale diplomatieke agenda beheersen zoals klimaat, migratie, digitalisering, mensenrechten en goed bestuur;

4° vraagt de minister-president om de Zuid-Afrikaanse regering te vatten met het voorstel om het *Memorandum of Understanding* aangaande de ontwikkelingssamenwerking met Zuid-Afrika van 2001 te beëindigen.

5° belast zijn leden, elk wat hen betreft, met de uitvoering van deze beslissing.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Buitenlandse Zaken,
Cultuur, ICT en Facilitair Management

Jan JAMBON

Bijlagen

- Brief gedateerd op 21 oktober 2020 gericht aan de Zuid-Afrikaanse minister van Buitenlandse Relaties en Samenwerking, mevrouw Naledi Pandor
- Advies van de Inspectie van Financiën d.d. 20 januari 2021